

1977

ajakiri

2

Toimetuse ja talituse
aadress:

„AJA KIRI“

c/o Tartu College
310 Bloor St. W.
Toronto, Ont. M5S 1W4
Canada

Esindus Rootsis:

Enno Klaar

„Aja Kiri“

Postgiro nr. 12 77 47-4
(rkr. 45.-)
Sundbyberg

Nr. 2(8) toimetanud:

Vello Salo (tegevtoimetaja)

Vello Soots

Henno Sillaste

Kalle Naelapea

Heino Jõe

Tiit Telmet (kujundus)

Tõnu Mägi (talitus)

Viimane tähtpäev kaastöö jaoks
(AK nr. 3/1977): 10. mai

Aastatellimine (6 numbrit): \$ 10.00
(selles hinnas on ka õhupostiga
saatmine ülemeremaadesse)

- 1 Kolmteist rida
- 2 Kildkonna leht? (Lugeja veerg)
- 3 „Hobby-ajakiri“ (Toimetaja veerg)
- 4 Väikese keskuse mured (Valdek Lenk)
- 7 Ettevaatust - kodumaa! Mats Oole
- 8 Luuletusi
- 10 Eesti ajaloo atlas Oleg Roslavlev
- 15 Viis Tallinna telefilmil Ivar Lill
- 16 „Suur Saagpakk“ (Intervjuu)
- 18 Miks sa nutad lillekene White Joe
- 20 „Üleliigne inimene“ Torontos I.Eichenbaum jt
- 21 „Kalevala“ laval Mardi Valgemäe
- 22 Hoogne „Hämarik“ Endel Loo
- 23 Teateid
- 24 Tõde on vihmavari (Toimetuse kursiivid)

Kas eestlaste veri on vedelam kui vesi? küsime lugedes artikli väliseestlased viimaseid 13 rida äsjasaabund Eesti nõuk. entsüklopeedia 8. köites. Siin nad on:

II maailmasõja ajal suurenes v-te arv ligi 70 000 võrra: paljud põgenesid fašistlikku armeesse mobiliseerimise või tööteenistusse saatmise eest, paljud viidi vägivaldselt Saksamaale, ENSV vabastamise lahingute ajal 1944 asus (osal. Nõuk.-vaenuliku propaganda mõjul) välismaale hulgaliselt sõjapõgenikke, ka fašistlike okupantide käsilasi. Pagulasladvik (peam. okupantide käsilased ja end. kodanliku Eesti tegelased) tegeleb Nõuk.-vastase propagandaga. Nõuk. võimusse sõbralikult suhtuvate v-te sidemed ENSV-ga on alates 1960.a-ist tihenunud, paljud v-d on külastanud kodumaad. Osa v-i on hakanud ümber rahvustuma.

Masendav, et meie ainuke teatmeteos vaikib peaaegu maha küm-nendiku eestlaskonnast: ei öelda, kus nad asuvad, ei leia me ridagi sellest, mida nad on saavutanud. New Yorgi *Uus Ilm* (1973 kord kuus, 730 eks.) saab eriartikli 18 reaga — hea küll. (Et sealsamas kord nädalas 2000 eks. levivat *Vaba Eesti Sõna* ei leia, on arusaadav, ehkki mitte vabandata- v.) Venelane P.J.Tšaadajev saab 16 rida — olgu. Ent kust peaks üks eestlane otsima üldinformatsiooni omaenese rahva kohta? Väliseestluse varasemad-pisemad keskused on artikli esimeses osas üles loetud; kas tõesti ei leidunud ruumi praeguste jaoks? *ENE*-s on siin üks väga tõsine informatsioonilünk ja jälle kord maha mängitud tore võimalus *goodwilli* loomiseks. Selle asemel on *Uusi Ilmu* ja Tšaadajevide peetud tähtsamaks kui sadat tuhat eestlast.

Ükski ei armasta eestlast, eestlane isegi ei armasta. Venelane armastab venelast, sakslane sakslast, lätlane armastab pisut lätlast, aga eestlane eestlast ei armasta. Tema armastab venelast ja sakslast, niisugune on eestlane. Nii nägi asja see, kes jatkas: Aga eestlane peab eestlast armastama, nagu armastab teda härra Maurus. ... Jah, ka väikesed peavad armastama, nad peavad armastama, nagu oleksid nad suured, sest armastus on see, milles ka väikesed võivad olla suured, kõige suuremad. Ja ütelge nüüd ise: kas on eesti rahval midagi karta, kui meie teda kõigest südamest armastame? (*Tõde ja õigus II*)

Palju lühem — ja sisukam. Ei: ka meie usume, et eestlaste veri on siiski paksem kui vesi.

Värsket "ühiskondlikku vaidlusfoorumit" on meil vaja ja selles mõttes tundsin ma rõõmu AK ilmumahakkamisest. Aga nüüd, esimest aastakäiku vaadates, tuleb välja, et oleksin soovinud avaramat, *kogu* eestlaskonda hõlmavat vaimu. Tegelikult on AK senini ikkagi ainult ühe kildkonna häälekandjaks jäänud, kuna meie vajaksime organit, mis arutaks *kõigi* eesti ringkondade paremaid mõtteid ja kurjemaid patte. Soovitaksin toimetusel kaastöölise ringkonda avardada. ... Eesti ajakirjandus Rootsis saab juba ammu riigilt toetust: lugeja J.M. ei loe nähtavasti eesti lehti. [AK 1/77:2]

T.A., Toronto

Hiljuti sattusid mulle kätte paar *Aja Kirja* numbrit. Meil ei ole päris head ülevaadet, mis teil ilmub. Ka see *Aja Kirj* oli meile tore üllatus. Tahaksime teda muidugi täielikult saada.

P.M., Tallinn

Mingit AK-d ma sel puhul a. 1977 ega edaspidi saada ei soovi. Ei inspireeri lugema ajakirja, kus toimeetus minuga on halvasti käitunud, ehk täpsemalt öeldud mind on välja visatud. Mainite halbu Kanada postiolusid, mis tundub olevat bluff. Teie kiri tuli siia kuue päevaga...

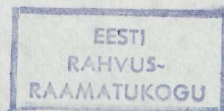
L.N., Göteborg

77.a. uus number tuli eile. Aitäh. Lisaksin paar kommentaari sellest. Black-White Joe'd on hea lugeda — ta võiks sagedamini kirjutada. Gestapo-Nachrichten — originaalne (meie ajakirjanduses), kuid miks nii peen trükk? Just taolisi telgitaguseid peaks rohkem avalikkusele tooma. Peen trükk jätab mulje nagu kardaksid need read päevavalgust. Ometi on ju *Aja Kirja* põhimõte vabalt-julgelt kritiseerida ja meie eesti ühiskonna pahe-sid avalikult ja konstruktiivselt arvustada.

E.T., Scarborough (Ontario)

Gestapo-Nachrichten — *sisu* on hea, kuid tahaksin hoiatada selle nimetuse tarvitamise eest. Jäägu seesugused nimed *Aja Kirja* ja asjaliku kriitika vaenlaste sõnavarasse. *Aja Kirjal* ei sobi neid tarvitada ka kõige kurjemate vaenlaste kohta. Leidke midagi paremat!

A.E., St. Catherines (Ontario)

Oleme sellest juba kirjutanud, aga nähtavasti peame kordama: AK on puhtakujuline „hobby-ajakiri“. Tal pole uhket toimetusruumi, kus rida asjatundjaid käsikirjadega koormat kirjutuslaua taga otsustavad, mida „lehte panna“ ja mida mitte. On ainult salgake asjahuvilisi, kes saavad ehk korra kuus kokku ja näpistavad muidu nii vabast kui uneajast tunde AK tegemiseks. Aga lugejakirjadest paistab, et meid ülehinnatakse.

AK algatus tuli Metsaülikoolis – „ühest kildkonnast“, kui soovitakse. Keegi peab ju lõpuks tegema. Kuid mingisugust „kildkonna vaimu“ pole AK kunagi kavatsenud kultivaarida. Kriteeriumiks on kaastöö kvaliteet – ja mitte kaalutlused selle päritolu või meelsuse suhtes. Küllaltki tähtis on ka kaastöö trükivalmis kuju: AK soovib kontsentreeritud asju. Kui saadetakse pikemaid, kulub lühendamisega toimetuses paratamatult aega.

Kui nüüd esimene aastakäik sisaldab ainult teatava arvu nimesid, on see rohkem juhuse asi – kellega just on kokku ja „kaubale“ saadud. Oleksime soovinud rohkem kaastööd just ülemere-maadest, kuid seda pole (isegi lubatud!) rohkem tulnud. Täni ni pole ühtki kaastööd „sisulise sobimatuse“ pärast tagasi lükatud. Ka pole toimetus kedagi välja visanud; meil on väga kahju, kui kellelgi on niisugune mulje jäänud. Oma teada oleme püüdnud kõiki lahkesti vastu võtta.

Mida kanadalased omast kogemusest teavad, palume ka teisi teatavaks võtta: Kanada post on kahjuks ebakorrapärane. Meil on hea meel kuulda, et mõni kiri kuue päevaga kätte läheb – ja sooviksime, et see alati nii oleks! Paraku ei olene see meist.

Gestapo asjas: viimase lehekülje ruumitäidet palume mitte väga tõsiselt võtta! Nõuannet kurikuulsate nimede kasutamise suhtes polnud siiski vaja (aga aitäh sellegipoolest!), sest meil pole niikuinii kavas olnud kellelegi mingit nime külge pookida.

Rootsi ajalehetoetused huvitavad kindlasti mujalgi: oleme tellinud sealt artikli, mis tuleb loodetavasti AK-s nr. 3.

Toome järgnevalt lühendamatul kujul Valdek Lenk'i ülevaate Eestlaste järelkasvu küsimus väikestes keskustes, mille ta kandis ette Eesti Liidu Kanadas Esinduskoogu koosolekul 26.3.77.

Meie kõikide suurimaks sooviks ja ülesandeks on, et meie järeltulev põlv kasvaks üles eestluse vaimus ja kõneleks vabalt eesti keelt. On ju keel see, mis meid kõiki seob ühiseks pereks, siin Kanadas teiste eestlaste keskustega ja ka üle maailma, ükskõik kus eestlasi ei asuks. Sellepärast on eesti koolil, noorteorganisatsioonidel ja eesti kodul tihedas koostöös meie rahvuslike organisatsioonidega täita määratu ülesanne: säilitada ja juhtida noori eesti eluvõitluses.

Torontos, mis on väljaspool Eestit suurimaks eestlaste asukohtaks kujunenud, ei ole noorte kasvatamise ja õpetamisega raskusi, sest siin saab laps juba 3-4 aastaselt lasteaeda astudes kuni täienduskeskkooli lõpetamiseni viibida omavanuste eesti noortega kõik oma noorusaastad. Lisaks täienduskoolile on lapsel siin võimalik osa võtta pühapäevakooli tööst, astuda skautliku organisatsiooni ridadesse, kuuluda võimlejate hulka või harrastada rahvatantsu. Kõik see on võimalik, sest siin leidub inimesi, kes on võimelised ja tahavad meie noori õpetada ja kasvatada vastavalt oma erialale. Ka on see siin võimalik selletõttu, et jätkub lapsi igast ettevõttest osavõtmiseks. Eelkõige aga leidub lapsevanemaid, kes tunnevad huvi oma lapse kasvatamise vastu eestluse vaimus ega väsi neid viimast eesti kooli või skaudikoondustele.

Kuidas on lugu väiksemates eestlaste keskustes? Et sellele küsimusele vastust saada, saatsin välja küsimuslehed kõigile väiksemates keskustes asuvatele täienduskoolidele — või siis eesti seltsidele, kui oli teada, et seal täienduskool ja noorteorganisatsioonid puuduvad. Osa vastustest on veel saabumata, aga üldiselt võib öelda, et peagu igas keskusel, kus leidub kooliealisi eesti lapsi, on püütud noorte rahvusliku kasvatusel eest hoolitseda.

Edmontonist, Calgaryst ja Winnipegist saabusid vastused kõige kiiremini ja nendest kohtadest teatati, et seal puuduvad kooliealised lapsed täielikult. Sama võis kinnitada ka esimehe Robert Kreemi hiljutine külaskäik Winnipegi ja Thunder Bayssi.

Inimesed on vananenud ja nooremad perekonnad koos lastega on siirdunud kas Torontosse või Vancouveri. Ka Thunder Bays puudub eesti kool, sest ei ole lapsi.

Montréalist saabunud vastusest võib järeldada, et sealne eesti noorus on suuremalt osalt juba täienduskooli lõpetanud. Koolijuhataja Hilja Teose teatab, et Montréali täienduskool, mis varematel aastatel oli õpilaste arvu poolest suuruselt teine Kanadas, töötab nüüd ainult kaheksa õpilasega. Kooliealiste laste arvu vähenemine on muidugi tingitud üldisest poliitilisest olukorrast Quebecis, mis on sundinud paljusid perekondi ümber asuma Ontariosse, peamiselt Torontosse. Koolitööst on eemale jäänud peamiselt lapsed segaabielludest, kuna vanematel ei ole huvi eesti kooli vastu. Siin töötavad aga endiselt skaudi- ja gaidiüksused, rahvatantsurühm ja noorte laulukoor. Noorterühm *Vikerlased* on tegevuse lõpetanud.

Koolijuhataja Elmo Piil teatab Ottawast, et täienduskoolis õpib seitse õpilast kolme õpetaja juhatusel. Kooliealisi lapsi on Ottawas kokku kümme ja hr. Piil arvab, et kolme lapse eemalejäämine on tingitud vanemate ükskõiksusest.

Londoni küsimuslehele vastas täienduskooli õpetaja Helle Reikman ja tema andmete kohaselt õpib Londonis elavast üheteistkümnest kooliealisest eesti lapsest täienduskoolis kaheksa õpilast, kellest üks on pärit segaabiellust ja oskab eesti keelt puudulikult. Kahe lapse eemalejäämise põhjuseks arvatakse olevat kodused olud, kolmanda puhul vanemate ükskõiksus eestluse vastu. Lapsega räägitakse kodus inglise keelt, sest vanemate arvates segavat eesti keele rääkimine lapse inglise keele õppimist. Täienduskool töötab kolme õpetajaga igal laupäeval. Aastate jooksul on koolis õpetajaks olnud neli endist täienduskooli kasvandikku. Peale tavaliste õppeainete (eesti keel, kodumaa tundmine ja laulmine) õpetatakse koolis ka käsitööd tüdrukutele ja poistele, samal ajal vilepillimängu. Täienduskooli kõrval tegutseb Londonis ka gaidiüksus kahe gaidi osavõtul.

Hamiltoni Eesti Täienduskooli ja Pühapäevakooli juhataja Ingrid Tamm teatab, et sealsest kahekümne viiest eesti lapsest õpib täienduskoolis seitseteist õpilast. Teised on koolist eemale jäänud, kuna nad ei oska enam eesti keelt. Koolis töötab

neli õpetajat, nendest kaks on endised täienduskooli lõpetajad. Hamiltonis tegutsevad skaudi- ja gaidiüksused, rahvatantsurühm ja noorte laulukoor *Helletajad*. Täienduskooli lõpetanud noored on kogunenud noorte-rühma, kus vastavalt nende huvidele kuulatakse loenguid kaks korda kuus.

Kitcheneri kohta on niipalju teada, et seal töötab gaidiüksus ja neli kooliealist last sõidutatakse koolipäevadel Hamiltoni eesti kooli. Üks noor võtab osa isegi Toronto täienduskeskkooli õppetööst suurele kaugusele (80 km) vaatamata.

Täienduskool töötab veel Vancouveris, kuid lähemad andmed sealse tegevuse kohta ei ole saabunud. Ka ei ole ülevaadet St. Catharines'i, Sudbury, Kirkland Lake'i, Sault Ste. Marie ja Medicine'i oru eesti keskuste tegevusest.

Küsimuslehtedelt saadud andmetest kokkuvõtet tehes selgub, et umbes 70 % eesti lastest võtab osa õppetööst eesti täienduskoolides. Eemale on jäänud peamiselt need lapsed, kus kodus ollakse üksikõiksed, ei tunta huvi rahvusliku kasvatuse vastu ja lapsed ei räägi enam eesti keelt. Õnneks ei ole see protsent kuigi suur. On loomulik, et väikeses keskkuses ei saa töötada kõik meie rahvuskultuuriliste harrastuste eriharud, sest selleks ei ole küllaldaselt noori ja neil puudub ka aeg oma igapäevase koolitöö kõrval kõigist üritustest osavõtmiseks. Kuid kui keskkuses leidub inimene, kes on huvitatud skautlikust tegevusest või oskab rahvatantsu õpetada, siis võib kindel olla, et noored on sellesse tegevusse rakendatud.

Missugune on laste keeleoskus? Täienduskooli astudes on lapsed nüüd palju nooremad kui meie võõrsile asumise algaastail ja seega nende keeleoskus ka väiksem. Palju oleneb kodust. Kui kodus valitseb rahvuslik meel ja lastega kõneldakse eesti keelt, siis on neil koolitöö kergem ja lapsed jõuavad kiiremini edasi. Tihti tuuakse kooli ka lapsi, kellele eesti keele oskus on vaevaline või puudub täiesti. Need tulevad enamasti perekondadest, kus üks abielupool on eestlane. Ka neid lapsi ei saa hüljata, sest koolil on hea meel, et vanemad toovad keeleõppimise eesmärgiga oma lapsed teiste eesti laste hulka. Õpetajatele teeb aga nende laste õpetamine erilisi raskusi. Puuduvad kogemused ja ka vastavad õpikud. Mõnes koolis töötavad nende laste

õpetamiseks eri õpperühmad. Paheks on siinjuures see, et eesti keelt mitteoskajad lapsed võivad koolis mõjutada ka teisi lapsi, sest vahetundidel toimub omavaheline kõnelus inglise keeles ja eesti keelt kõneldakse ainult siis kui õpetaja juhtub pealt kuulama. Soovitav oleks, et kodus iga eestipoolne vanem kõneleks lapsega püsivalt eesti keelt.

(Järgneb)

Ettevaatust - kodumaa!

Mats
Oole

Toronto ajalehti sirvides tuleb nentida: oleme hoiatus-siltide (= veresoonte lubjastumise?) ajastus. Eriti lugejakirjade osas. Ning sildiseadjaid on usinaid ja ohtralt. Ikka ainsal põhimõttel: kõik, mis kodumaalt tuleb on ligane. Positiivsel pole ruumi.

Seda põhimõtet hakatakse nüüd laiendama isegi iseseisvusajal menukale: esikoha selles „edumeelsuses“ võiks saada näiteks *esp* (ME 28.1.77), kes pahandab Vancouveri noorte *Kalevalaga* Enn Vaiguri *Kraavihallide* esitamise pärast, jagades samas õpetusi „punasest“ kirjandusest hangitud andmeil. Kipub keelele lihtne küsimus: millal siis *Kraavihallid* värvi vahetasid? Kas juba Töölisteris, Eesti Vabariigi ajal? Ei või olla, sest siis poleks ju Rein Andre sama näidendit a.1957 Torontos lavastanud. Järelikult metamorfoos toimus hiljem – tõenäoliselt *esp*'i lugejakirja paberilepanekul.

Ühevärvilisest maailmast tüdinud lugejal tekib suur soov – et kõik need Taara-tammikud-nõmmikud-sõdurid ja isehakanud vedurid hakkaksid nägema *eestlast*, kes kipub selle värvisõja varju jääma. Ajalugu on näidanud, et eestlane oskab ise otsustada, mis on hea, mis halb. Jätke talle vähemalt see primaarne vabadus! Maailmas, kus värve pole sugugi ainult üks või kaks, vaid tohutult palju. Ainult värvipimedad ei näe seda – ja seltpärast ei tohi neile ka juhiluba anda.

Aja Kirja toimetusse on saabunud nelikümmend lehekülge luuletusi, mis otsivad omanikku juba 1960. a. saadik. Toimetus palub tundmatut autorit (või neid, kes teda tunnevad) teatada oma aadress, et saaksime kontakti võtta. Autori identifitseerimiseks avaldame nimetust käsikirjast kaks luuletust.

NÕIUTUD METSAS

Sein seinä kõrval; täis kiilutud katuseid linn,
kuid mul pole pääkatet.

Sest kivi on külm – ja marmoriräästale linn
kes tulnud kesalt, kuis julgeks teha pesa!
Seepärast mind kaisutab tänav
ja öö puistab juuksele kastet.

Hetk hetke järel viib reisijaid tramm
must mööda. See rõõmutsev rodu
teab – kuhu. Mul eksib hääle ja kurale samm,
ma ringi käin nõiutud metsas!
Kõik kutsuvad aknad ja ukseid
mind kuhugi, kus pole – kodu.

Kui söönud ja terve laps magab linn,
pääl värvide-vikerkaar ere
ja kaua veel kiusab ja kõditab kauguses mind,
kui mõtlen: kui palju on ilmas kodutuid, üksikuid, vaeseid!

Aeg tagasi pöörduda tarre,
kus mu hoolt vajab väikene pere.

PUU KOHISEB...

Täht selgineb
 ja rinnas tundmine kui unelm eluks virgub.
 Puu suurest varjust äkki valgusesse sirgub
 ja oksadesse väiksed küsimused peidab.
 Täht selgineb
 ning taevas silmadele vastab surematut kirkust.

Puu kohiseb...
 Võibolla peagi kuskil tallame ta paljaid laudu —
 nüüd tungime ta ürgsusesse rinnatukse kaudu,
 ta õitsemisses peatuvad me huuled.
 Puu kohiseb...
 Sa selles laulus maikuu õiekestvust kuuled.

Suu sosistab,
 sest rõõm — kui täht, mis äkki üle taeva lendas —
 su sülle jättis suure kummatuse ilu
 ja igavikku väikse naerva jälje endast.
 Suu sosistab:
 kui õnnelik, kui keegi nõnda sureks!

Puu kohiseb...
 Kas tuul me mõistatuse sellest ööst kord pühib
 ja unustame unelmad ja näeme ainult tööd ja toitu?
 Jääb täiskuu ainsaks unelevas salus,
 kes eilse elu surub tänasesse koitu?
 Puu kohiseb...
 Ta lehtedesse hakkab kinni vaikne valu.
 Me homme tuleme ja kohtame siin võõra puu,
 kel õitemeri jalus.

Valmivast Väikesest Eesti ajaloo atlasest, mis sisaldab 20 üksikut kaardilehte aastatest 1200 - 1977 (formaad 24,5 x 37,5 cm, mõõtkava 1:1 000 000) koos tekstivihikuga kolmes keelse (eesti, inglise, saksa) avaldame sissejuhatuses koos esimese kaardi (vt. lk. 12j) ja selle juurde kuuluva tekstiga.

Sissejuhatus

Oleg
Roslavlev

Väike Eesti ajaloo atlas tahab võimaldada Eesti ja Ida-Euroopa ajaloost huvitatuile kiiret orienteerumist. Tal on täita tunduv lünk, sest ainuke selle alateos, Jaan Jensen (hiljem Olvet) Eesti ajaloo atlas (Tartu 1933) on saadaval vaid väga vähestes raamatukogudes. Heinrich Laakmanni koostatud atlas *Die baltischen Lande* (München 1954) sisaldab ainult seitse kaarti ning on juba oma väikese mõõtkava (1:1 650 000) tõttu kasutatav vaid üldkäsitluseks. Käesolevigi kaardistik pole piisav üksikasjalikumaks orienteerumiseks; sellepärast on autoril teoksil täielikum atlas, mis ilmuks mitmeandelisena.

Väike Eesti ajaloo atlas on koostatud nüüdisaja kartograafia nõuete kohaselt. Võrdlemise hõlbustamiseks on kõik kaardid trükitud sama üldklišeega, kusjuures paberi valik lubab üksikuid lehti üksteise peale asetada, mis on kasulik näiteks kohanimed erivormide kätteleidmiseks. Nimelt on need antud kuni a. 1710 allikates leiduval kujul, ajast 1710 - 1917 tollal käibinud saksakeelses vormis, ning alates a. 1918 ametlikult kehtinud eestikeelses kujul. Kõik kohanimed on koondatud ka vastavasse registrisse tekstivihiku lõpus.

Autor on tänulik parandusettepanekute eest (aadress: Martin-Luther-Str. 24, D - 8 München 90).

1 Eestlaste muistsed maa- ja kihelkonnad a. 1200 paiku

Eelnevatel sajanditel olid külakonnad kogu eestlaste asualal liitunud kihelkondadeks. Peale selle olid mitmed kihelkonnad omavahel, ehkki enam-vähem lõdvas seoses, liitunud maakondadeks. Sellised liitumised puudusid asuala keskosas. Ühine ettevõtlikus väljendus kihel- ja maakondlikes liitumistes enamasti sõjakäikudel ning kaitseolukordades.

Kihelkonnad tekkisid loomulikest asustusalaadest ja said ka kirikliku kihelkondade-süsteemi aluseks, milline asjaolu võimaldab rekonstrueerida muistsete kihelkondade piire seal, kus alikmaterjalid, mis on kõik pärit hilisemast ajast, pole küllaldased. Maakondade piirid, mis on enam-vähem kindlaksmääratud

tavad, on märgitud pideva, rekonstruktsioonid katkendjoonega. Hõredalt asustatud alad on viirutatud. Rävallas, Harju- ja Virumaal on kaardistatud *Liber Census Daniae*'s antud külad.

Allutatud eestlaste maksukohustuste aluseks võeti adramaa. Nende koguarv (Põhja-Eesti andmed *Liber Census Daniae* nn. väikese Eestimaa nimistu, Sakala ja Ugandi omad hinnangute põhjal) oli:

<i>Maa- või kihelkonna nimi</i> <i>allikates</i>	<i>niiüd</i>	<i>Kihelkondade</i> <i>arv</i>	<i>Adramaade</i> <i>arv</i>
Osilia	Saaremaa	4	3 000
Maritima	Läänemaa	7	1 900
Revele	Rävalla	3	1 600
Haria	Harjumaa	3	1 200
Gerwa	Järvamaa	3	2 000
Wironia	Virumaa	5	3 000
Alempois	Alempois	1	400
Nurmegunde	Nurmekund	1	600
Mocha	Mõhu	1	400
Wayga	Vaiga	1	1 000
Sackala	Sakala	7	3 000
Ugaunia	Ugandi	9	3 000
Kokku		45	21 100

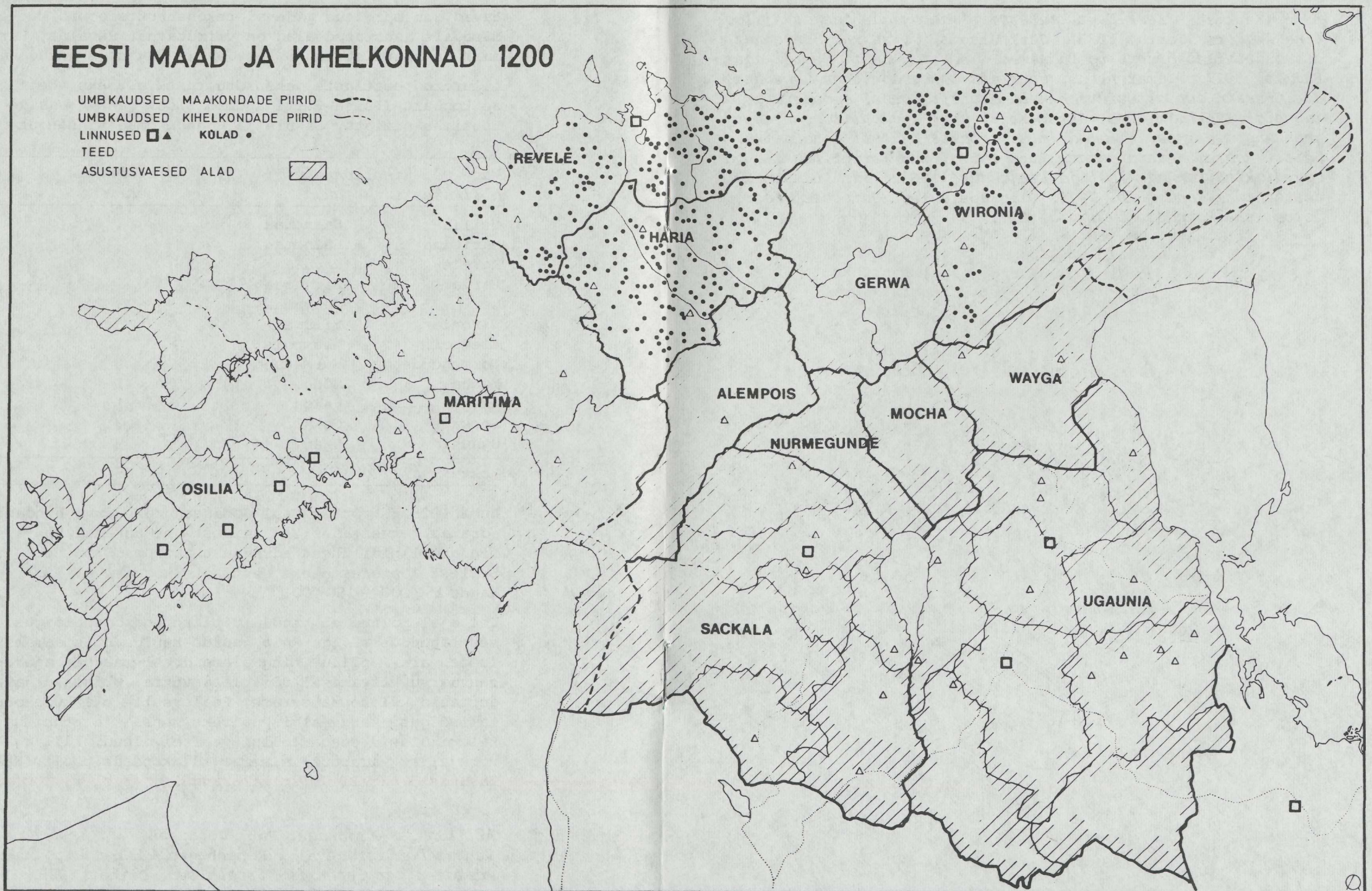
Juba 1925.a. võttis Paul Johansen rahvaarvu hindamise aluseks adramaa, arvestades 5-8 inimest ühe adramaa kohta. Enn Tarveli hinnangul pidi ühest adramaast jatkuma 9 inimese toitmiseks. Sellest lähtudes oleks eestlaste koguarv a. 1 200 paiku ligikaudu 150 000 - 180 000.

Tol ajal polnud ei kindlaid piire ega omandiõigusi tänapäevases tähenduses. Iga küla juurde kuulus ühismaa, mis hõlmas taluõue, aia-, põllu- ning alemaad. Alemaa oli maareserv, kust rahvaarvu kasvamisel võis lisa võtta. Ühismaad ja alemaad moodustasid külakonna sarase. Peale selle oli külakondadel kasutamiseõigusi kaugemalgi, näiteks metsa- ja rannikualadel. Puht kalurikülased seega tollal veel ei olnud, küll aga harrastati hooajalist kalapüüki- sisemaa külakondade poolt. Naaberkülad kasutasid sageli ühist kalaranda.

Allikad ja kirjandus: Paul Johansen, *Die Estlandliste des Liber Census Daniae*. Reval & Kopenhagen, 1933. *Id.*, *Siedlung und Agrarwesen der Esten im Mittelalter*. Dorpat, 1925. Richard Kenk-

EESTI MAAD JA KIHELKONNAD 1200

UMBKAUDED MAAKONDADE PIIRID
 UMBKAUDED KIHELKONDADE PIIRID
 LINNUSED   KÖLAD
 TEED
 ASUSTUSVAESED ALAD

mann (Kenkmaa), *Kesk-Eesti muistsete maakondade asend. Ajalooline Ajakiri*, Tartu, 1933. Jüri Uluots, *Cotze und Sorve und die quarta des Ordens in Läänemaa. Õpetatud Eesti Seltsi aastaraamat*, 1937. Ilmar Arens, *Über die topographische Lage und die Grenzen der altestnischen Landschaft Korbe. Apophoreta Tartuensia*, Stockholm 1949. Jakob Koit, *Über die politische Abgrenzung der Insel Hiiumaa im Mittelalter. Eesti Teadusliku Seltsi Rootsis Aastaraamat*, Lund 1952. Enn Tarvel, *Sakala ja Ugandi kihelkonnad. Keel ja Kirjandus*, 1968. *Id.*, *Läänemaa seitse kihelkonda. Ib.*, 1971. Oleg Roslavlev, *Muistsest Soopoolitse kihelkonnast. Tulimuld*, 1971.

Ivar
Lill

Metroo ajal avanes võimalus näha viit telefilmi, vändatud peamiselt Tallinna telefilmi-studios eestikeelse saatekava tarbeks.

Foorum on ajalooline lühifilm, mis tutvustab Tallinna vanalinna ja eriti raekojaplatsi. *Dirigendid*, teine lühem pala, käsitleb must-valge reportaaži stiilis 1975. a. üldlaulupidu. Film andis hea ettekujutuse neist puhtpraktilistest raskustest, mis on seotud niisuguse suure üritusega. Eriti huvitav oli see minule, kuna olin jälginud seda laulupidu pealtkuulajana. Eriti jälgiti peakoordinaatorit tema ülesannetes. Igatahes jäi vaatajaile lõpuni mõistatuseks, kes too Jüri-nimeline mees oli, keda kogu aeg walkie-talkiega taga otsiti, või kas temaga üldse kontakti saadi.

Inimene ja loodus käsitles seda, mida püütakse ka Eestis teha looduskaitse alal, mis on nüüd ülemaailmne probleem. Loodusest filmitud osad olid hästi õnnestunud, mõned kommentaarid ja intervjuud jätsid veidi liiga paatosliku mulje.

Režissöör Mark Soosaare kaks teost Kihnu saarest, nii *Vaarao sõjaväed* kui *Kihnu naine*, paelusid eriti. Minu teada on mõlemad filmitud umbes samal ajal (ka osa tegelastest olid samad), vist 1973. Saare peaaegu puutumatu loodust ja ta elanikke tutvustati eriti nende igapäevases töös, pidudel ja pulmaski. Oli äärmiselt huvitav, sest kust me muidu niisuguseid asju võiksimetundma õppida? Eestit külastades ei ole ju kahjuks võimalik neid kohti oma silmaga näha.

Filmides oli kasutatud päris osavalt moodsat tehnikat. Mõnikord näis, et isegi liialt – kas lihtsalt selleks, et näidata oma osavust? *Vaarao sõjaväest* võiks vabalt kaks filmi teha. Praeguse esimene osa on täielikult loodusele pühendatud. Teist, mis käsitleb peamiselt pisikese hülge elu ja saatust, võiks näidata laste- või koolifilmina. Mu ettepanek tuleb sellest, et alles filmi teisel poolel hakkasime aru saama, millest oli juttu: looduskaitsest!

Kihnu naisest on juba juttu olnud (AK 3:20). Sisu ja heli olid mõlemas filmis heas kooskõlas, heli kvaliteet kõigis filmides väga hea. Ent meeldigu moodsa rootsi helilooja Björn J:son Lindhi muusika kui hästi tahes, igale poole *Vaarao sõjaväes* ta ühtviisi hästi ei sobinud. Selle eest tundus rahvalaulude kasutamine kommentaari või selgitusena pildi juurde hea õnnestumisena.

Intervjuu autoriga 22.2.1977.

Mille poolest erineb trükisolev uus sõnaraamat senistest?

Kõigepealt mahu poolest: käsikirja 9 000 lehekülge, trükis umbes 1200 lk. sama tihedat trükki nagu on *Webster's Seventh New Collegiate Dictionary* oma. Nii suurt ei ole olnud ei eestlastel ega meie naabritelgi põhjas ja lõunas.

Nii suure teose koostamisel on kindlasti olnud raskusi?

Ohtrasti! Alustasin tööd a. 1950 New Yorgis ja olen kas täie või osalise panusega tänini tööd teinud. Korrektoori lugemine võtab arvatavasti paar aastat, nii et kui sõnaraamat lootuste kohaselt 1980.a. Eesti Päevadeks valmis saab, oleksin selle kallal töötanud ümmarguselt kolmkümmend aastat. Rahaliselt on tegemist umbes veerand miljonit dollarit maksnud tööga.

Kust on saadud summad ja muu abi töö läbiviimiseks?

Rahalist abi olen saanud kahest allikast ja mitu korda: *American Council of Learned Societies* ja *Massachusetts State University*, kes on tehtava töö tähtsust tunnustanud tõhusa abiga. Käsikirja olen koostanud üksi, kuid valmis kujul on selle kas kogu ulatuses või osaliselt läbi vaadanud ning häid ettepanekuid teinud Johannes Aavik, Felix Oinas, Richard Cox ja vähe- mas ulatuses veel mõned teised.

Mis on olnud eesmärgiks selle sõnaraamatu koostamisel?

Päris alguses Ameerikasse saabunud kaasmaalaste vajadus hea sõnaraamatu järele. Aastal 1955 ilmuski üks anne (A - GR) sellest projektist, mida aga meie kirjastus *Nordic Press* ei suutnud lõpule viia. Praegusel kujul tahab mu sõnaraamat jäädvustada ja teha kättesaadavaks kogu eesti keele sõnavara, fraseoloogilised ja idiomaatilised väljendid kaasa arvatud. Selleks olen kasutanud kõiki kättesaadavaid trükitud allikaid. Eesti keele õppijate jaoks on lisatud lühike grammatika, muutetabelid jms.

Nii et 1955.a. omaga võrreldes tuleb nüüd „Suur Saagpakk“?

Võiks ju öelda. Aga mis palju tähtsam: sõnaraamatu suurus annab käegakatsutava tõendi meie isaisade kogutud sõnavara rikusest, millele võime uhked olla. Sellepärast soovitaksin just väliseestlastel kinkida see sõnaraamat oma lastele: see tuletab neile meelde nende päritolu vanast kultuurrahvast ja sealt saavad nad ka iga ununenud sõna jälle üles leida.

Näide fotolaos valmiva sõnaraamatu korrektuuripoognast (lehekülj 152), mis läheb autori kätte suurendatud kujul:

- eelis** [-e] 408 (*paremus*) s. advantage, vantage; (*teatavais ühendeis*) behoof; *~eks olema* to possess the advantage; *~aktsia* 363 s. preference share; *~aktsiad* preference or preferred stock; *~ost* [-u] 209 s. pre-emption; *~ostu teel omandama* to pre-empt; (*er. maad*) (*Am.*) to preëempt; *~ostuõigus* [-e] 412 s. pre-emption
- eelista/ma** 582 (*paremaks pidama*) v. t. to prefer (one thing to another); to choose, to like (something) better than; *härрад ~vad blonde* gentlemen prefer blondes; *ma ~n vett veini asemel* I prefer water to wine; *~tud seisukorras* favoured, (*Am.*) -or; *ma ~ksin mitte minna* I would much rather not go; *~mine* [-mise] 397 s. preference; partiality (to, for); *mõne isiku erakordne ~mine* favouritism, (*Am.*) -or; *~tav* [-a] 352 a. preferable, preferential; (*isik*) favourite, (*Am.*) -or; *~(ta)valt* adv. preferably; *~v* [-a] 352 a. preferential; partial (to)
- eelistus** [-e] 415 s. preference, predilection; partiality (to, for); *~atr.* preferential
- eelisõigus** [-e] 412 s. prerogative, precedence; (*kellegi suhtes*) priority (to); preference
- eeljooksja** 361 s. fore-runner
- eel/juhtum** [-i] 357 s. precedent; *~jääaegne* [-gse] 386 a. (*geol.*) preglacial; *~kalduvus* [-e] 415 s. disposition, predisposition; inclination; *~kalkulatsioon* [-i] 185 s. preliminary (or rough) calculation, the first estimate; *~karistatud* 371 a. (*jur.*) previously convicted; *~karistus* [-e] 415 s. previous conviction; *~katse* [-e] 252 s. preliminary test or experiment; (*spordis*) preliminary trial or contest; *~kava* 31 s. preliminary plan or outline; (*kaub.*) rough calculation; *~kindlustis* [-e] 414 s. (*kindluse*) outwork; *~kindlustus* [-e] 415 s. binder (for insurance); vt. *~kindlustis*; *~klassi(ka)line* [-lise] 398 a. pre-classical; *~kokkulepe* [-ppe] 254 s. binder; (*diplomaatiline*) protocol; (*diplomaatilis*) *~kokkulepet koostama* to protocol; *~kontraht* [-hi] 204 s. pre-contract; *~kontrahti sõlmima* to pre-contract; *~koorija (adra)* 361 s. skim-coulter, (*Am.*) col.; *~kristlik* [-u] 224 a. pre-Christian; *~kursus* [-e] 412 s. preparatory course; *~kõige* adv. vt. *ennekõike* *~kõneleja* 361 s. previous (or

MA RIIIVISIN MÄDARÕIGAST — teate seda juurikat, jämedat nagu varsa jalg — riivisin ja nutsin. Ma nutsin oma rahva pärast, nende tõusikute, saksikute ja peenutsejate pärast, kes mädarõigast nimetavad *mäerõikaks*, kuigi taimel pole midagi tegemist mäega — olgu see siis maapinnavorm või koguni Eesti Omavalitsuse juht. Rõigas on igavene mädanus. Tood ta aeda, et oleks käepärast võtta, aga paari aastaga on ta kogu kapsamaa ja porgandipõllu oma juurikaid täis ajanud, röövib kõik rammu ja jätab teised aedviljad kiduma. Samasugune nagu rakvere raibe (millel pole jälle tegemist ei surnud looma ega inimesega). Peenutsejate keeles *tõlkjas* või koguni *Bunias orientalis*, aga niisugune raibe, et raske on temast lahti saada. R-r-raibe!

RIIVISIN JA RIIIVISIN JA SUURED PISARAD jooksid mul mööda põski alla. Kui inimene on kurb, siis ta nutab. Aga kui pisarad jooksevad iseenesest, siis muutub inimene kurvaks. Ma kurvas-tasin eesti meeste pärast, kes on igavesed tallukad. Heakene küll, Jakob Liiv tegi sõnad ja Miina Härma tegi viisi, et *nii tugevad kui kaljud suures meres...*, aga tühja seda tugevust. Ma vaatasin natuke aega, kuidas naine riivis ja nuttis ja siis ütlesin: „Stop!” Võtsin riivi ja varsa jala ja hakkasin ise nutma, s.t. riivima. Ma tunnen eesti mehi põhjalikult — võiks ütelda, et oma käest. Ega ma seda kaastundest naise vastu ei teinud. Ma teadsin, et kui ta veidi on nutnud, siis hakkab ta kahetsema — on oma elu niisuguse mehe kõrval nahka keeranud, oleks võinud saada hoopis parema. Ma tundsin endale kaasa.

RIIVISIN JA RIIIVISIN. Oh kurat seda rõigast küll — kui riivid, siis nutad; kui sööd, siis võtab suure vee lahti. Mis te naerate? — see on tõsi. Mädarõigas on ammutunud rohi eesti rahvameditsiinis vee lahtivõtjana. Ja veel rohkem: lükkab lubjastunud veresooneid klaariks, puhastab nagu lambiharjaga kõik sooled ja torud inimese sees. Ja mis peaasi — ta teeb sama mis küüslauk, annab seksile stiimulit. Muidugi — sa pead ise kuidagi partnerile mõista andma, et oled stimuleeritud ja heas vormis. Itaallastel on lihtsam, sest naispool saab kohe haisust aru, kuidas asjad on. Oi-oi-oi-oi, kuidas suured pisarad tulid sorinal piki põski. Aga need olid veidi nagu... rõõmupisarad.

RIIVISIN IKKA EDASI ja kaussi riivi alla kogunes ilusat kreekimikas-valget putru. Tuline valu käis sarvedest sabajuurikani

ja vaevu piilusid läbi pisarate. Äkki langes vari kausi kohale ja ma pöörasin ümber. Minu selja taga seisis Black Joe. Ta vaatas mind lootusetu näoga, vaatas ja vangutas pead: „Miks sa nutad, lillekene?” Ma jutustasin talle oma loo. „Oho,” ütles Black Joe, „asi on parem kui arvasin. Ma kartsin, et sa nutad häbi ja nende narride pärast, kelle eestlus seisab teiste õpetamises kodumaal käimise, eesti kirjasõna ja kultuuri küsimustes. Nende oma lapsed on segaabiellus, nad ise pudrutavad eesti keelt inglise sõnadega pooleks, on vaimselt täiesti kanakistunud, ei tunne mingit huvi sünnimaa ega sealse rahva vastu — isegi sugulaste vastu mitte... Aga õpetavad ja hurjutavad teisi, need määrõikad.”

VARSA JALG OLI JÄÄNUD ÜSNA LÜHIKESEKS, aga mida lõpu poole, seda suuremaks paisusid mu pisarad. Ma tundsin Black Joe kätt oma õlal: „Sa kindlasti ei käinud vabariigi aastapäeva aktusel, mh? Ma tean, sa ei tahtnud oma raha eest minna kuulama, et oled alati talitanud valesti, et sinu sõnad kahjustavad meie võitlust ja et sind ei soovita Eesti Majas näha. Muidugi, peksa võid saada lähemalt ja ilma piletit ostmata. Aga — kas tead, nüüd tuleb sind pildistada ja pilt saata ajalehte. Allkiri: *White Joe nutab oma rahva karmi saatuse pärast.*” — „Jäta, vennas,” palusin, „pilti ei panda niikuinii lehte, kui konsulit ei ole ka peal. Ja — ja — ja pealegi see on vale. Ma nutan ju selle neetud määrõika pärast.”

„PÜHA SIMPLITSISSIMUS JA SÜÜTA TALLEKESE SABA!” ütles Black, „muidugi on see vale. Aga see on sihuke pisike vale nagu kirbu ähh nende suurte võltspaatoste, luiskamiste, teesklemiste, tähtsakstegemiste ja rinnahälte kõrval.” — „Ma nagu siiski ei tahaks. Paljuks läheb! Ma olen 700-aastase orjapõlve ajal küllalt ja päris ausalt nutnud.” — „Heakene küll,” jäi ka Black Joe nõusse. „Siis võime pildile allkirjaks panna, et White Joe valab rõõmupisaraid suure rahvusliku võidu puhul, et meie vastuvõtule tulid tähtsate Kanada asjameeste seapoiste toapoisid, kellele anti üle Eesti vabastamist taotleval memorandum.”

Lihtsurelikkude teatrimuljeid

Inga
Eichenbaum
Aino Lokk
Asta Lokk
Käbi Lokk

18. veebruaril tähistas Eesti Rahvusteater Kanadas oma 25 a. juubelit näidendiga Juhan Liivi elukäigust – Gert Helbemäe *Üleliigne inimene* (1972). Meie kommentaarid selle kohta on „kahekordselt distantseeritud“: ajaliselt (näidend esitati kuu aega tagasi) ja ruumiliselt (istusime eelviimases reas).

Üleliigne inimene on meie kogemusis parim eesti teatrietendus. Hea oli näidend ja vaimustas ka hea peaosaline. Siin oli see tähtis, sest Liivi osa oli suur ja nõudlik – Alar Aedma oli kogu aeg laval. Me aimasime, et ta mängib hästi – ja me veendusime tema talendis näidendi haripunktis, kui ta mängis hulluks minevat Liivi. Aedma näitles mõõdukalt, kuid kaasakiskuvalt.

Oli hea meel näha sisukat näidendit, mis toob hästi esile ühe tähtsa kaju eesti kultuuriloost. Olgugi et teos vaatas ainesliku poolest minevikku, kasutati tänapäevaseid lavastusvõtteid. Anti kokku 18 pilti, mis nõudis kiiret lavapildi vahetust. See saavutati efektiivselt valguse suunamisega eriplatformidele laval, helitausta ja diapositiivide kasutamisega. Luuletuste ja koorilaulude vahelemängimine rikastas ettekannet, ainult alguses oleks võinud heliefektide plaati kaalukamalt tarvitada.

Näitlemine rahuldab ka üldiselt: isegi lapsed mängisid oma osasid loomulikult. Kuigi Luiga ja Grenzsteini osad olid väikesed, oleks võinud neid paremini eraldada. Teatri tagumistest ridadest ei saanud vahel aru, kumb neist kõneles.

Aedma kindel näitlemisviis lõi sujuva näidendi, mis katkes ainult kolmanda vaatuse alguses: Rudolf Lipp tundus jälle kord ekstemporeerivat.

Sellele järgnev stseen, kus õde ja arst seletasid Liivi sõbrale, et luuletaja on parandamatu, jättis kohmaka mulje. Liiv ise oli seda meile juba mõjuvalt näidanud eelmises pildis – seda veelkord seletama hakata tundus üleliigne.

Kui näidend lõppes, vaibus valgus millegipärast väga aeglaselt ega tekkinud momenti spontaanseks aplausiks. Aplodeerime nüüd! Ootame tulevikus sama taset.

Mardi
Valgemäe

Kalevala ja koos sellega kaudselt ka *Kalevipoja* kuulsus Ameerika Ühendriigis on momendil sügavas madalseisus vastutoimena 19. sajandi keskpaiku ilmud USA luuletaja Henry Wadsworth Longfellow *Kalevala* aineil loodud indiaanlaste eepose *Hiawatha laulu* kauaaegsele menule. Veel parkümmend aastat tagasi tuupis ameerika koolinoorus pähe pikki salme Longfellow lugu-laulust. Siis hakkasid isegi pedagoogid mõistma, et *Hiawatha* on kaks tõsist puudust. Esiteks kostab Lõnnroti eeposest laenat neljajalgne trohheus inglise keeles võõrana. Teiseks ebaõnnestus *Kalevala* teemaatiliste sugemete rakendamine puna-nahkade müütide ja legendide taustal. Ning kui kadus huvi Longfellow ja tema *Hiawatha* vastu, sattus unustusehõlma ka *Kalevala*, mille värsimõõtu peeti ekslikult niisama veidraks ja monotoonseks kui *Hiawatha* oma. Seda enam tähelepanuväärseks osutus hiljutine *Kalevala* lavaline taaselustamine ühe New Yorgi avangard-teatri poolt.

Soome eepose lavalettoojaks oli Off-Off Broadway rühmitus nimega Kõnelev Orkester (*The Talking Band*). Selle ansambli koosseisu kuulub rida laialt tuntud New Yorgi Avatud Teatris (*The Open Theatre*) esinend näitlejaid ning kuulsa inglise režissööri Peter Brookiga koos töötand noor ameerika helilooja Elizabeth Swados. Lihtsal, soome sauna lava meenutaval puust astmestikul kandis Kõneleva Orkestri kuueliikmeline näitlejaskond ette Ilmaneitsi eostumise ja Väinämöise sünni, Väinämöise ja Joukahaise võistulaulmise, Aino hukkumise, Kullervo lapsepõlve, tema seiklused Ilmarise emandaga ja oma õe võrgutamise ning Väinämöise kandlemängu stseeni *Kalevala* 41. runost.

Kalevala ingliskeelne tekst esitati kas rääkides, leelutades või lauldes, nii ühehääleliselt kui kooris, kord *a cappella*, kord saatega. Peale kannelde kasutasid näitlejad veel selliseid muusikariistu nagu trumme, sarvi, parmupille, kellukesi, plastmassist vilepille, puuklotse ja potikaasi. Leelutamise juures õnnestus eriti hästi käo kukkumine, Aino itkemine ning Ilmaneitsi stseenis pesa tegeva pardi häälitsemine, mis esitati Swadose vokaalmuusikale omase kurgu-*vibratoga*. Heliliselt haarav nii igatsevate harmooniate kui ka ilus-valuliste meloodiate pooldest oli kuuehääleline, kahe tsitri poolt saadet Väinämöise kandlemängu stseen, mis pani pisarad veerema nii mõnelgi publiku hulgast.

*Nutsid noored, itkid eakad,
mehed nutsid naisetumad,
nutsid nainudki sõdijad,
nutsid poisid poole-eesed,
nii kui poisid nii ka neiud
kui ka piskud piigakesed,
sest oli hääl imesugune,
taadi mängu nii toreda.*

(August Annisti tõlge)

Kalevala lummatavatele kadentsidele sekundeeris Kõneleva Orkestri üldiselt heas ansamblimängus veel osavalt sordiini all hoitud kehade miimika, mis lisas ettekandele kerget huumorit kui Väinämöinen laulis Joukahaise sohu, paraja annuse metsikust kui hundid ja karud kiskusid tükkideks Ilmarise emanda ning ilu ja hellust ja sellele järgnend sõnatut ahastust kui Kullervo võrgutas oma õe.

Nii Elizabeth Swadose ebatavaline muusika kui Kõneleva Orkestri psühho-füüsilise kehateatri põhimõtetele rajat kollektiivne rezii tagasid ainulaadse ning lavaliselt õige lähene-misviisi *Kalevala* ürgtüüpilisele ainestikule.

Hoogne „Hämarik“

„Hämarik“ EMP SLP 1007, \$ 7.50 (heliplaat)

„Hämarik“ Stereo KAS 1007, \$ 7.50 (kassett)

Endel
Loo

Paarkümmend „lauluhullu“, eestvedajaks laulu- ja mängumees Andres Merelaid — nii on *Hämarik* laulnud Göteborgis juba viis aastat. Mullu sai aeg täis, mais tehti plaat ja kassett korraga ja sama aasta Eesti Päevadel olid mõlemad müügil.

Juba avataktist peale tervitab meid uljas hoog ja imetletav ütlemiskindlus. Tüsedaks lisanaudinguks on häälte puhtus, mis eriti võib *a cappella* lauludes *Kiila pillilugu* ja *Kaera Jaan*. Mees- ja naishäälte tasakaal on viimatimainitutes hea, jätab aga tugevasti soovida näiteks laulus *Vana jõgi*. Negatiivsele poolele tuleb samuti panna saatemuusika tendents kohati teksti matta, milles heaks näiteks on *Tolu Mats*.

Ansamblit kannab tugev rütmitunne ja laulmisrõõmu terve vaist. Selles osas juhtub patustamist harva. Erandiks on võibolla *Õö pime* – siin kaldutakse kiirustamise, pala tundub mahavuristamisena. Ja just siin oleks oodanud rohkem tõlgenduslikku.

Hämariku omaloominguline pala, Leena Ohaka *Ühte laulu* (G.Suitsu sõnadele), on paiguti iseloomutu ja kahjuks liiga sentimentaalne-romantiline ilming.

Tehniliselt ei suuda salvestused võistelda küll näiteks Andres Raudsepa viimase plaadiga (vt. AK 7:29j), on aga – eriti plaadi osas – siiski stereofooniliselt hästi nauditavad.

Üldilmes on salvestused head, hoogsas-säravas-kaasakiskuvas esituses – ja siin pole erandiks Andres Merelaidi soolo! *Hämarikul* on isikupärane teostus ja plaat tekitab isu oodata-osta järgmist. *Hämarik* on õigustanud endale kindla koha eesti kodus.

Nii plaadi- kui kassetiümbriselt oodanusime originaalsemat lahendust – sisu väärib seda. Ja kui juba inglise keel, siis parem vigadeta. Samuti pole küllaldane pala päritolu märkides jääda ühesõnalisse üldistusse (näit. Eestist, Soomest) – kasvõi paarisõnaline täpsustus on iga salvestuse puhul oluline. Muide, *Tallinna teel* sõnad pole Eestist, vaid Torontost (Priit Aruvald).

Teateid

Metroo
järelkaja

Metroos (AK 1/77:18 & 30) algatatud arutelude edasiviimiseks alustasid Stokholmis 1.märtsil tegevust kaks õpperingi. Üks (Leena Männik, 08-48 02 08) tegeleb kakskeelsuse teemaga, teine (Jüri Seim, 08-38 83 43) arutab tänapäeva Eesti probleemaatikat. Kolmas õppering on ettevalmistusel Lõuna-Rootsis (algatajad: Andres Koern ja Ivar Lill).

Tanel Moora on avaldanud *Metroo* vastu ägeda rünnaku (EPL 26.2.77:3), mida üks kursuse algatajaist kommenteerib järgnevalt: „Kuna T.M. ise polnud kohal, ei või ta muidugi teada, mis seal tehti ja kuidas asju aeti. Vähemalt korraldajate arvates oli *Metroo* mitmeti otsene vastand sellele, mida T.M. kirjutab. „Juhtimist“ oli äärmiselt vähe – isegi juhtkonda polnud – ja indoktrineerimisest ei saand juttugi olla.”

Raamatu-
riiul

Leho Lumiste, *Eesti ajakirjanduse ajalugu*. [Redigeerinud ja kahe lisaga varustanud (lk.259-266) Jüri Rummelgas]. Välis-Eesti ja EMP, Stockholm 1977:269, 10,5 x 15 cm, br. \$ 11. (Vrd. *EPL* 5.3.77:4).

Confrontations with Tyranny. Six Baltic Plays with Introductory Essays. Ed. by Alfreds Straumanis. (A.Landsbergis, A.Škēma, M.Ziverts, G.Priede, P.-E.Rummo [*Tuhkatrinumäng*], E.Vetemaa [*Illuminatsioonid*]). Waveland Press (P.O. Box 400, Prospect Heights, Ill.) 1977:363, 16 x 23,5 cm, köites \$ 15.

Sillas Eesti Liit Kanadas bülletään [*sic*] Nr.1, 2, 3 / 1977.

Tõde on vihmavari

... Ehk võtavad ka härrad „neoführerid“ New Yorgis sellest lähtuvad vajadused edaspidi kaalumisele ja lõpetavad ajakirjanduse materdamise „teistes maades“, kus see avaldab *tõdesid*. esp., *Kuidas on lood „eesti rahva juhiga“?* (*Meie Elu* 1.4.77:2)

Ajakirjanike kaheteistkümnenda rahvusvahelise solidaarsusloteerii VÕITUDE AMETLIK TABEL ...

01661 *Kokkupandav vihmavari*
06994 *Kokkupandav vihmavari*
22796 *Kokkupandav vihmavari*

69379 *Kokkupandav vihmavari*
92574 *Kokkupandav vihmavari*

Rahva Hääl, 6.1.1977:4.

CIA News

- Isamaaliidu Keskjuhatuse New Yorgist testas telegrammiga Rootsi, et nad on nõus tegema teatud kompromissi kommunistidega ja aktsepteerima Rootsi Kuningriiki ESTO '80 asukohamaana. Laureandmetel on nimelt selgunud, et
 1. Rootsis on toimunud valimised ja sotsialistide partei ei ole enam võimalik;
 2. Ühendriikides on kuuldavasti republikaan (konservatiiv) Fordi asemel presidendiks demokraat (liberaal) Carter;
 3. Kanada ja Rootsi osakonnad on ilma Keskjuhatuse korralduseta juba üle jooksnud Rootsi poolele;
 4. isehakanud poliitilised keskkorraldused Rootsis on lubanud varemate rahvuskongresside külma sõõki mitte samaga tasuda (raske uskuda).
- Ortskomaandatur des Estnischen Selbstschutzes in Toronto on CIA andmetel otsustanud ESTO '80 Rootsis hukka mõista, kuna Rootsis puuduvad NSDAP osakonnad.
Dito on eesti lehtedele kõvasti ära keelanud kirjutada, kõnelda või mõelda raamatust *Confrontations with Tyranny*. CIA andmeil oli peamiseks põhjuseks kartus, et rahvas võiks hakata arvama nagu saaksid Rummo ja Vetemaa asjaga paremini hakkama kui tseensorid kahel pool kardinat.

AJA KIRJA üleskutse

PAUL SAAGPAKK

S U U R

E E S T I - I N G L I S E

S Õ N A R A A M A T

Sisaldab

kogu eesti keele sõnavara

Umbes 1200 lehekülge

Ilmub a. 1980

*Triikiarvu kindlaksmääramiseks
soovib kirjastus (Yale University Press)
kindlaks teha huvi selle teose vastu.*

*AJA KIRI tahab selle
rahvusliku suurteose levikuks kaasa aidata.*

*Kui olete huvitatud teose ilmumisest,
saatke oma aadress!*

*Te ei kohustu sellega teost tellima.
Eelreklaami ilmudes saadetakse see
Teile kätte ja siis otsustate tellimise.*

*Teose hind oleneb KINDLASTI sellest,
kui suur on huvi ilmumise vastu nüüd.*

*Kinkige enesele ja oma lastele
meie isade sõnavaramu!*

(Intervjuu autoriga lk. 16)

PE $\frac{A}{1166}$ 77,2